

21. Yüzyılın Kütüphanesine Bir Bakış

A Vision of the Library of the 21st Century

Charlene S. Hurt

Çev.:Elif Barutçuoğlu*
ve Selma (Alpay) Aslan**

Giriş

Kütüphaneciler, onbeş yıldır, 'F. W. Lancaster, bu konuda ilk konuşmasını yaptığından bu yana,' 21. yüzyılın kütüphanesinin "kağıtsız" ve "elektronik" olacağından söz ediyorlar.¹ Ne var ki, bu kütüphanenin nasıl bir şey olacağı bizim için pek de açıklık kazanmamıştır. 1986'da George Mason Üniversitesi Fenwick Kütüphanesi kütüphanecileri, "elektronik kütüphane" nin bir tanımını yapmadan geri dönmek kararlılığı içinde bir odaya çekilip toplandık. Bu "geleceğin kütüphanesini imgeleme" adını verdiğimiz sürecin ilk adımı idi. Toplantının sonuçları o günden bu yana, planlama çalışmalarımız için bir dizi parametre belirlememizi sağladı. Hazırladığımız tanımlamalardan bazı bölümler şöyle:

Elektronik kütüphane, görevini gerçekleştirmek için yeni teknolojiyi kullanan bir bilgileşim kurumudur. Bilginin, kütüphane içinde mevcut dermelerden çok, giderek artan ölçüde elektronik ortamda mevcut olması, kullanıcıların bilgi gereksinimlerini karşılamak için, yalnızca kütüphaneye gitmekle kalmayıp kütüphaneciye başvurması gereğini ortaya çıkaracaktır.

Mevcut personel kaynaklarının büyük bir bölümünün okuyucu hizmetlerine kaydırılması gerekecektir. Örneğin, süreli yayınların çoğunun videodisk ortamında olması nedeniyle, basılı

---

* İngiliz Kültür Heyeti Görevlisi

** İngiliz Kültür Heyeti Kütüphane Müdürü

¹ Bkz. F. W. Lancaster, "The Paperless Society Revisited," *American Libraries*, September 1985, 553-555.ss.

dergilerin kaydedilmesi, etiketlenmesi, ciltlenmesi ve raflarda düzenlemesi gibi etkinliklerin yerini kullanıcılara diskçalarını kullanma konusunda yardımcı olmak olacaktır.

Çoğu kütüphane işlemlerinin bilgisayar ortamında yapıldığı yerde (çalışma sonuçlarının yalnızca zaman zaman bilgisayar çıktısı olarak kağıda döküldüğü düşünülürse) bilgisayar bilimi ve bilgileşim yönetimi alanlarındaki gelişmeler kaçınılmaz olarak kağıtsız bir dünya yaratacağından hemen hemen hiç kuşku duymuyorum.

Elektronik kütüphaneyi planlarken kullanıcı çevremizi de genişletiyor muyuz? Yeni teknoloji ile kimlere hizmet sunuyoruz?

O günün en önemli sonucu, odak noktamızın, elektroniğin kendisinden hizmetlerimizi nasıl etkileyeceğine kayması oldu. Geçen iki yılda bu geçiş çok yararlı oldu. Çünkü yeni binamızı planlarken, üniversite yönetimi ve mimarlarla ortak çalışmalarımızda, bizim evrim geçiren bakış açımızı yansıtan ve geleceğin kütüphanesini barındıracak bir bina tasarımına etkin olarak katılabildik. Varsayımlarımızın çoğu son on yılda kütüphanecilik literatüründe raslanan görüşlerle aynıdır:

- * Hiç bir kurum kapsamlı bir derme oluşturmak için gerekli kaynaklara sahip olamayacaktır.
- * Pek çok materyalin sahibi olamayacak ama bu materyallere erişimi sağlayacağız.
- * Bilgi giderek daha çok elektronik ortamda var olacak.
- * Elektronik yayıncılığın etkisi geleneksel monograflardan çok sürekli yayımlar da (özellikle bilimsel dergi ve başvuru kaynakları) görülecektir.
- * Kitaplar bilgiyi paketleyen değerli bir ortam olmaya devam edeceklerdir.

Düşüncelerimizi yönlendiren diğer varsayımlar ise imgelemelerimize yeni boyutlar kattı. Herhangi bir kütüphane planlayıcısına yararlı olabilecek bu varsayımlar şunlardır:

Elverişli bir ortam olarak kağıt

Sahip olduğumuz kağıt dermeler, artan ölçüde, aynı zamanda elektronik ortamda da depolanmakta olan bilgi için elverişli bir ortam oluşturmaktadır. (Bilgisayar çıktısı kağıt "sayısal bilginin kolay kullanılabilir biçimi" olarak tanımlanmıştır.) Çevrimiçi kataloga bakan bir kullanıcı, aradığı bilgiyi bir çalışma istasyonunda ekrandan okuyabileceğini, bir diskete aktarabileceğini ya da maliyetini ödemek üzere kağıt üzerine dökümünü isteyebileceğini öğrenebilir. Katalog aynı zamanda, kullanıcıya, aradığı materyalin kütüphane raflarında ya da belki kitapevinde mevcut olduğu bilgisini verebilir. Her bir ortamın değişik yararları olacaktır. Bilgisayar tam metin dinlemeye olanak sağlayabilir, ya da uzman sistemler diğer materyalleri dallara ayırma olanağı verebilir ve böylece kullanıcıya taramasını arıtmada yardımcı olabilir. Bir materyalin kütüphane kopyesi rahat bir koltukta gözden geçirmek için yeğlenirken, kitapevinden alınan basılı kopye uzun süre ile gerekirse işaretlenerek kullanmaya yarayacaktır.

Hangi materyaller için hangi ortamın en iyisi olacağını henüz bilemiyoruz. Ama zaman içinde alışıarak kullanıcılarımızın gereksinimlerini öğreneceğiz. Bazı materyaller yalnızca bir ortamda sunulurken bazıları çeşitli ortamlarda birden sunulabilecektir. Halen neyin hangi ortamda sunulacağını belirleyen, söz konusu bilginin hangi ortamda mevcut olduğu ve maliyeti oluyor. Ama bu değişecek ve materyalin nasıl kullanılacağını düşünerek bu konuda karar vereceğiz.

Her Yerde Bulunan Bilgisayar

Bilgisayarlar boyutları itibarile küçülürken güç ve bellekleri artıyor. İnsanlar, hesap makinesi taşıyıcı gibi bilgisayarlarını yanlarında taşıyacaklar. Bilgisayar laboratuvarlarına hala gereksinim duyuluyor olsa bile, pek çok kullanıcılarımızın kütüphaneye elinde bilgisayarı ile geleceğini ve ağa bağlanmak için bir uç isteyeceğini düşünüyoruz. Belki de erişimde eşitliği sağlamak için bilgisayar ödünç vereceğiz. 2001'in öğrencileri sırt çantalarında, bir bağlantı noktasına elektronik postalarına bakmak ve kütüphane sistemine bağlanmak için yöneleceklerdir. Çevrimiçi katalogdan gereksinimleri olan makaleleri saptayacak, bunları kopyalama odasında maliyeti öğrenci hesaplarına geçirilmek üzere kağıda döktüreceklerdir. Taşınabilir bilgisayar, elektronik ansiklopediler gibi kütüphaneden çıkarılmayan materyallerden notlar almak, ya da (bir kitabın bir bölümü gibi) çevrimiçi materyalleri tam metin olarak aktarmak için kullanılacaktır. Bu imgelemde kütüphane bir bakıma bir düşünme biçimine dönüşmüş, öğrencilerin "bilgi toplamak" düşüncesi ile gelecekleri bir yer

olmuştur. Kütüphane kağıt üzerinde olması hiç de gerekmeyen bilginin alınacağı ve kullanılacağı bir yer olacaktır.

Üstün Bilgisayarlar

Ses, video ve veri arasındaki ayrımlar ortadan kalkmakta olup, bir araç kullanıcıya bu biçimlerden birini ya da hepsini ulaştırabilir. Kütüphane alanının görsel-işitsel, mikroform bölümleri, bilgisayar laboratuvarları ve danışma terminalleri gibi bölümlendirilmesine gerek kalmayacak ve böylece alan çok daha esnek bir biçimde kullanılabilir. Kütüphanenin her bir köşesine dağılmış olarak çeşitli çalışma istasyonları bulunacaktır. Bunların bazıları yalnızca yerel ağa bağlı terminaller, bazıları bilgisayara dayalı eğitim materyallerinin yüklü olduğu özel amaçlı terminaller, bazıları çeşitli amaçlarla kullanılabilir süper bilgisayarlar olacaktır. Bazı çalışma istasyonları ikinci bir kullanıcının not almak için kendi bilgisayarını bağlayabileceği kadar büyük olacaktır. Bu istasyonların pek çoğu kullanıcıların grup halinde çalışmalarına elverişli biçimde yerleştirilecektir.

Birlikte Öğrenme

Öğrencilerimizin ve öğretim üyelerinin öğrenme ve yaratma etkinlikleri çoğu kez bir başına değil grup çalışması içinde olmaktadır.² George Mason'da kendi deneyimlerimiz de bu görüşü desteklemektedir: Sakin bireysel çalışma için tasarlanmış bir kütüphanede öğrenciler sandalye ve masaların yerlerini değiştirerek kendi gruplarını yaratmakta, grup çalışma odaları bulabilmek için çok akıllıca stratejiler uygulamaktadırlar. Böylece birbirlerine bilgisayarları nasıl kullanacaklarını öğretmekte, yerlere oturmakta ve sessiz durmayı reddetmektedirler. Bizim kütüphanelerimiz, hala buralarda gerçekleşen öncelikli etkileşim sanki okuyucu ile kitabı arasındaymış gibi tasarlanıyor. Ama geleceğin kullanıcıları kütüphaneyi her zaman bu şekilde kullanmayacaktır. Grup çalışmaları için yeterli alan sağlamalı ve bu alanlarda makinelerin gürültülü bir biçimde kullanılmasına hazırlıklı olmalıyız. Belki kütüphane, kullanılan materyallerin türlerine göre değil de, ne ölçüde sessizlik gerektiğine göre bölümlere ayrılacaktır.

Kütüphaneler aynı konuya ilgi duyan kişilere yardımcı olmak için olanaklara sahiptirler. Örneğin, çevrimiçi katalog sistemine, kullanıcılara, bir konu taraması yaptıklarında aynı konuyla başka kimlerin ilgilendiğini bildiren bir alt program eklenebilir. Bütünleşik çevrimiçi çevrede, öğrenci elektronik

² Arthur W. Chickering and Zelda Gamson. "Seven Principles for Good Practice in Undergraduate Education", *The Wingspread Journal*. Volume 9, No.2, special insert.

posta programına geçip bu kişi ile iletişim kurabilir. Sistemde kişi haklarını koruma açısından bu tür kayıtlar sunabilmek için ilgili kişilerden izin alınmalıdır.

Disiplinlerarası Geçiş

Üniversite yerleşim alanında ilginç bir dizi ders "Disiplinlerarası Geçiş" başlığı altında verilmekte ve akademik gelişmemiz de bu eğilimi yansıtmaktadır. Üniversitede disiplinlerarası sınırları yıkan araştırmaların yapıldığı pek çok disiplinlerarası enstitüler ve merkezler var. Kütüphane geleneksel disiplin sınırlarının kırılmasında yardımcı olarak akademik dünyaya çok değerli bir hizmette bulunabilir. Bu geçişe katkıda bulunmak için George Mason'da geçen yıl altı ayrı Wilson dizinini NOTIS sistemimize yükledik. Bu dizinler genellikle anahtar sözcük kullanılarak aynı zamanda taranabiliyor. Daha önceden normal olarak yalnız kendi disiplinleri ile ilgili dizinleri tarayan öğrenciler şimdi hukuk, fen, toplumsal bilimler, insan bilimleri, işletmecilik dergilerinin dizinlerinden kendilerine yarayan makaleler buluyorlar. Öğretim üyeleri sunulan çalışmaların niteliğinin araştırma alanının zenginliğini yansıttığını belirtmektedirler.

Wilsonline ve Washington Araştırma Kütüphaneleri Konsorsiyumu'nun katalogunu da içeren çevrimiçi katalogumuzun üniversite yerleşim alanı açısından ulaşılabilir olması düşünülenin çok ötesinde bir yarar sağladı. Profesörler, öğrencilerle çalışırken kütüphane sistemi veritabanına bakmakta ve böylece öğrenciyi kütüphaneye hiç değilse bilgi gereksinimlerinin bir kısmı belirlenmiş olarak göndermektedirler. Böylece öğretim üyeleri "dağıtılmış danışma hizmeti"nin bir parçası olmakta ve bizim kullanıcılarımıza yardımcı olmamıza katkıda bulunmaktadır. Öğretim üyeleri her zaman öğrencilere bilgi sağlamaktaydılar. Bunu kendi raflarındaki kitaplara ya da makale dosyalarına dayanarak yapıyorlardı. Şimdi kaynakları büyük ölçüde genişlemiş bulunuyor.

Kütüphane kullanıcılarına, günlük çekmeden disiplinler arasında gezme konusunda yardımcı olacak yazılımlar sunarak ve kaynaktan kaynağa bağlantılar oluşturan uzman sistemlerle, rafların arasında dolaşırken gerçekleşen sürpriz buluşları sistem ortamında da sağlayabiliriz. Çevrimiçi katalogu rafların arasında dolaşıyor muşcasına etkili bir biçimde gözden geçirilebilecek duruma getirebilirsek, belki raflarda kitapları yer numaralarına göre sıralamaktan vazgeçebiliriz. Bunun yerine 1950'lerde yazılmış tüm kitapları bir araya koyabilir, ya da modern sonrası (post-modern) hareketlerle ilgili kitapları bir araya getirebiliriz. Bu düzenlemeler ders programlarındaki değişikliklere göre değiştirilebilir ya da tamamen yeni bir düzenleme yaklaşımı akla gelebilir.

Dağıtık Kütüphane

İçinde bulunduğumuz karmaşık kentsel çevrenin istekleri pek çok üniversiteyi, tüm öğrencilerin dersleri izlemek için merkezi yerleşim alanına gelmesini öngören tavırlarını bırakmaya zorlamaktadır. Kütüphaneler de bu eğilimi izleyecektir. Çevrimiçi kataloğa uzaktan erişimi sağlayarak bu konuda önemli bir adım atmış bulunuyoruz. Buna artan sayıda dizin ve metinler eklemekteyiz. Faks makinelerinin gelişmesi ile belge iletimi köklü bir gelişim göstermiştir. Tam metinleri elektronik ortamda iletmeye eğilimi sürecektir. Kablolular televizyon alışveriş servisleri ve tutulan posta ile sipariş hizmetleri sayesinde kullanıcılarımız çeşitli ürünlerin evlerine iletimine alışıyorlar. Aynı hizmeti kütüphaneden de bekleyeceklerdir.

Kaynaklarımızı en verimli biçimde kullanmak için materyalleri erişim açısından sunulmaya en elverişli ortamda satın almamız gerekecek. Böylece çoğu başvuru kaynakları elektronik ortamda bulunacak, bunlardan sık sık kullanılan maddeler çevrimiçi kütükler halinde, sık sık kullanılmayanlar ise ağlaştırılmış CD-Romlarda bulundurulacak ve paylaşılan merkezi bilgisayar ağlarından ise daha büyük veritabanları için yararlanılacaktır.

Dağıtık kütüphane ile hedefimiz, her öğrenciye, derslerini nerede alıyor olursa olsun, bu yer evinin oturma odası olsa bile, bilgiye erişim olanaklarını temel düzeyde sağlamaktır. Bu, merkezi kütüphaneye hiç gelmeyecekleri anlamını taşımaz. Ama çalışmalarının çoğunu fiziksel olarak kütüphaneye gelmeden yürütebilirler ve kütüphanede buldukları saatleri, günümüz kütüphane kullanıcılarının yaygın olarak yaşadığı tepkileri duymadan verimli bir şekilde değerlendirebilirler.

Üniversite Merkezi Kütüphanesi

Bir bina gerçekten planlanmaya başlandığında, bu kuramsal varsayımların her birinin bir uygulama alanı olduğu görülüyor. George Mason Üniversitesi'nde karşılamamız gereken çok özel gereksinimler vardı. Bu yüzden çok yeni bir tür kütüphane planlamamız gerekiyordu. Öylesine yeni ki, onu tanımlayacak bir terim bulmamız gerekiyordu. Bu kütüphaneye, Üniversite Merkezi Kütüphanesi adını verdik. Bu kütüphane, bir bloktan daha yakın mesafede olan ana araştırma kütüphanesini bütünlüyor. Kütüphane geleneksel olarak önceleri Öğrenci Birliği ile ilgili olarak düşünülen kitap satışı, yiyecek servisi, dükkanlar ve öğrenci örgütlerinin de bulunduğu Üniversite Merkezi'nin tamamlayıcı bir parçası. Bu kütüphaneyi öğrencinin bilgi aramak için ilk adımlarını atacağı bir yer olarak görüyoruz. Öğrenciler buradan ana araştırma

kütüphanesine veya diğer pek çok bilgi kaynaklarından birine yönelebilirler. Bu kütüphane, üniversitenin diğer yerleşim ve eğitim alanlarındaki öteki kütüphanelerinin bir modelidir. Bu pratik açıdan çeşitli şeyler ifade etmektedir:

- * Üniversite Merkezi Kütüphanesi, üniversitenin "dikey bir kesiti" olarak tasarlanmış sınırlı bir dermeye sahip olacaktır. Bu derme, ağırlıklı olarak disiplinlerarası ve birden fazla kültürlü vurgulamalar taşıyan, yeni lisans öğrencilerinin temel programlarına uygun olacaktır. Temel program video ve ses kayıtlarının yoğun kullanımını gerektirdiğinden medya bölümümüzü bu yeni binaya taşıyacağız. Gün boyunca belli bir programa göre filmlerin gösterileceği bir sinema salonu olacak. Bu salon eğlenceler ve öğrenci örgütlerinin desteklediği film gösterileri için de kullanılacak.
- * Kütüphanenin kağıt dermelerinin büyük bir kısmı, binanın diğer bölümlerinden duvarlarla ayrılmayan açık raflarda bulunacak. Eğer kağıt yalnız arşivlemeye özgü bir biçim olmaktan çok, bilgi için "elverişli" bir ortam ise, yiyecek, içecek ile ilgili kurallarımızı gevşetebilir (bu kurallar zaten hiç bir zaman uygulanamamıştır) ve belli bir ölçüde kayıpları göze alabiliriz. İzin verilmemiş materyallerin bina dışına çıkarılmasını önleyen bir güvenlik sistemi tüm bina için kurulmuştur. Fakat binanın içinde materyaller serbestçe bir yerden bir yere götürülebilir. Binanın çeşitli noktalarına yerleştirilebilecek taşınabilir ödünç verme masaları yaptırmayı düşünüyoruz.
- * Kütüphane, daha fazla ortadan kaybolma eğilimi gösteren ve daha fazla güvenlik önlemi gerektiren ayrılmış materyaller, video/ses/sayısal kayıtlar içeren materyaller, popüler dergiler ve gazeteler için merkezi bir ana bölüme sahip olacaktır. Üniversite Merkezi Kütüphanesi başvuru masasında görev alacak danışma kütüphanecileri, bu kütüphane ile araştırma kütüphanesinde dönüşümlü olarak çalışacaklar ve aynı zamanda ana bölümün dışındaki "Bilgileşim Masası"nı da paylaşacaklardır. Danışma İstasyonu yalnız bu kütüphanedeki materyallere erişimi sağlamayacak, araştırma kütüphanesinden ve diğer bilgi merkezlerinden materyallerin elektronik yoldan gönderilebilmesi için belge iletim çalışma istasyonuna sahip olacaktır.³
- * Kütüphanede bol miktarda küçük çalışma odaları, çalışma hücreleri ve

³ Bu çalışma istasyonu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: "Reference 2000: The RLG Vision," *The Research Libraries Group News*, Fall 1990, 5-6.ss.

rahat oturma alanları bulunacaktır. Ek olarak, öğrencilerin yemekhanede okumalarına ve hatta bilgisayarları kullanmalarına izin verilerek tüm bina kütüphane için potansiyel alan durumuna getirilecektir. Kalabalığın ortasında çalışmayı seven öğrenciler bolca uygun alan bulacaklardır. Rafların ve mobilyaların yerleşimi giderek sessizleşen gözden uzak alanlar da yaratacaktır. Ancak denetim altındaki ana bölüm dışında tamamen sessiz bir alan olmayacaktır.

- * Binanın üniversite hakkında bilgi veren bir ana danışma masası olacaktır. Bu masa, öğretim üyeleri ve öğrencilerin yanında ziyaretçilere de hizmet verecektir. Bitişik binada, çevreden pek çok ziyaretçi çeken yeni bir Sanat Merkezi bulunduğundan, bu özellikle önem taşımaktadır. Bu masa karmaşık bir elektronik bilgileşim sistemini paylaşacak ve insanların üniversitede kullanılan yeni teknolojileri görebilecekleri, çeşitli makineleri deneyebilecekleri açık sergi alanının yanında yer alacaktır. Masada binayı paylaşan üç bölümün elemanları görev yapacaktır: yardımcı hizmetler, kütüphane hizmetleri ve öğrenci işleri.
- * Üstün terminal istasyonları çeşitli makineleri alacak şekilde ve bazen birden fazla insanın çalışabileceği ölçüde büyük olacaktır. İstasyonları kümeler halinde yerleştirmek için hareket ettirebilme olanağı da sağlanmıştır. Ağ bağlantı noktaları, binanın kendi yerel ağına, üniversite yerleşim alanı ağına ve dış ağlara bağlanabilmek için binanın her tarafına konmuştur.
- * Binanın, lobiler, tuvaletler, sinema salonu, toplantı odaları, genel oturma alanı, yükleme çıkışı, yeniden kullanım için dönüştürme merkezi gibi pek çok alanı ortak olarak kullanılacaktır. Böyle bir binanın yönetimindeki karmaşıklığı göz önünde bulundurarak, bir yıl önce yardımcı hizmetler ve öğrenci işleri personeliyle, ortak alanların birlikte yönetimi konusunda toplantılar yapmaya ve bu binayı yönetmek için nasıl birisine gereksinimimiz olduğunu imgelemeye başladık.
- * Öğretim üyeleri yemek salonu en üst katta yer alacak ve buraya kütüphane alanından geçilecek. Bir üniversite yerleşim alanında bulunmanın heyecan verici yanlarından birinin öğretim üyeleri ile öğrenciler arasındaki etkileşim olduğuna inanıyoruz. Bu yüzden iki grubun yollarını kesiştirmeye çalışıyoruz.
- * Kitapevinin envanter kayıtları çevrimiçi katalogla aynı merkezi bilgisayarda bulunacak ve ikisi arasında geçiş sağlanacak. İstedığı kitabın kütüphaneden ödünç alınmış olduğunu belirleyen öğrenci bu kitabı kitapevinden satın alabileceğini görebileceği gibi, kitapevinde

mevcudu kalmamış bir kitabı almak isteyen müşteri, kütüphanede kitabın bir kopyasının bulunduğu saptanarak kütüphaneye yönlendirilebilecek.

- * Binada, öğretim üyeleri ile öğrencilerin araştırma ve sunuları için basılı olmayan materyaller hazırlayabilecekleri iyi donatılmış bir medya üretim alanı bulunacak.

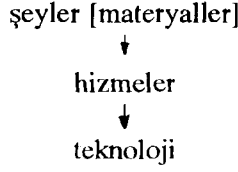
Planladıklarımızın tümü başkaları için geçerli olmayabilir. Çünkü, biz ayrıca pek çok geleneksel kütüphane gereksinimlerini karşılayabilecek bir araştırma kütüphanesine sahip olmanın lüksünü yaşıyoruz. Üniversite Merkezi Kütüphanesini yalnızca merkez yerleşim alanı planı için bir model olarak görmüyor, aynı zamanda "dağıtık üniversite" planı için de bir model olarak görüyoruz. Bizim durumumuzda dağıtık üniversite en az iki belki de daha çok yerleşim alanını öngörüyor. Bir yerleşim alanındaki derme, o alanda eğitimi verilen konulara göre, bir diğer yerleşim alanından farklı olsa da benzer yaklaşımlar uygulanabilir. Plan, geleceğin kütüphanesi ile ilgili net bir görüşe dayanmaktadır. Ümit ediyoruz ki, bu görüş değiştikçe gerekli değişikliklerin yapılabilmesi için yeterince esnekliğe sahiptir.

Yönetimle İlgili Sorunlar

Yeni bir bina planlarken, bu kütüphanede, yönetim konusunda sahip olduğumuz bazı varsayımlarımızda da köklü değişiklikler yapmak zorunda kalacağımız gerçeği ile yüz yüze geldik. İlk adım olarak diğer üniversite personeli ile ortak toplantılar yaptık, ama daha yapılması gereken pek çok şey var. Bu toplantılar, böyle bir kütüphanede nasıl insanlara gereksinimimiz olduğu ve kütüphane yönetiminin nasıl değişebileceği sorularını doğurdu. Kütüphane yönetiminde yeni bir paradigmaya çok açık bir geçiş ortaya çıkıyor.

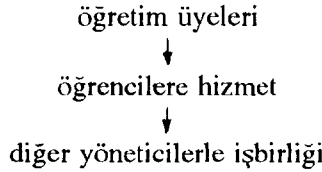
Kısmen grafik olarak gösterilebilen (bkz. Şekil 1-3) bu paradigma şöyle açıklanabilir:

19. yüzyılın ve 20. yüzyılın erken dönemlerinin kütüphanecisi öncelikle "şeyler"i - kütüphanenin fiziksel dermelerini toplayan ve koruyan kişi idi. Kütüphane Müdürü dermeyi, evimizdeki eşyaları bildiğimiz ölçüde iyi bilirdi. Kendisine duyulan saygı oluşturduğu nitelikli araştırma dermesi ve bu dermeye hakimiyeti ile orantılı idi. Ne var ki, son yirmi - otuz yılda kütüphaneler dikkatlerini daha çok hizmetlere yöneltmişler ve kütüphane müdürleri teknik hizmetlerden çok danışma kütüphanecilerinin arasından çıkmıştır. Bu değişmeyebilir, ancak 21. yüzyılın kütüphanecisi teknoloji konusunda çok rahat olmalıdır. Çünkü teknolojinin yönetimi çok zordur.

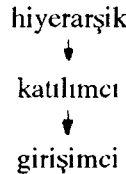

Şekil 1

Üniversitede klasik kütüphaneci genelde aralarından geldiği öğretim üyelerinin adamı idi. Mevcut akademik kütüphane yöneticilerinin çoğu, memnun edilmesi gereken öncelikli kullanıcı kesiminin öğretim üyeleri olduğu mesleki anlayışı ile yetiştiler. Ancak, son yıllarda, pek çok yönetici daha çok öğrenciye yönelik bir yaklaşımı benimsedi. Dikkatlerimiz öğrencilerin gereksinimlerini nasıl karşılayabileceğimiz noktasında odaklandı. Bu, zaman zaman, öğretim üyelerinin araştırma derneklerinin geliştirilmesini yeğlemelerine karşın gerçekleşti. Kütüphane giderek bilgisayar çevresi ile içiçe girdiğinden bilgi işlem merkezleri ile ilişkilerimizi düzenlemek için savaşım vermek zorunda kaldık. Geleceğin ağlaşmış, bütünleşmiş ortamında, kütüphane yöneticileri, şimdiye dek olduğundan çok daha fazla üniversite yönetiminde görevli diğer kişiler, diğer kütüphanelerin yöneticileri ve kütüphane konsorsiyumları ile ilişki içinde olmak durumunda kalacaklar, görevlerinde başarılı olmaları bu ilişkilere bağlı olacaktır.

Şekil 2

Şekil 3

Çoğu kütüphane yöneticileri katılımcı yönetim yaklaşımını benimsemiş olmakla övünürler. Bu yaklaşım, kütüphane personeline, sürece dikkatle özen göstererek, hayati kararların verilmesinde yardımcı olma olanağı verir. Bilginin

hızla büyüdüğü, dağıttık sistemler ve merkezlerin hakim olduğu ve kütüphane bütçelerinin arttırılması isteklerine sıcak bakılmadığı bir çağda, geleceğin kütüphane müdürü, bir önderden çok, bir girişimci olmak ve gerçek güçlükleri katılımcı yönetimin dikkatli sürecinde ele alınmak üzere sunmak durumundadır.

Sonuç

Geleceğin kütüphanelerine kimin önderlik edeceği, veya 21. yüzyılın akademik ve toplumsal çevresi içinde bu kütüphanelerin nasıl çalışacağı netlik kazanmış değildir. Net olan göğüslenmesi gerekli bir dizi yeni güçlüklerle karşı karşıya olduğumuzdur. Kütüphaneler, yerlerini bilgisayarların alacağı korkusuna kapılmamalıdır. Açıktır ki, bilgisayar devriminin ortasındayız ve çoğunlukla bir çoklarından ilerdeyiz. Ne de kitap ölüyor diye korkmalıyız, o hep bizimle birlikte olacak. Uygun teknolojiyi seçmek de büyük bir sorun değil - bilgisayar sistemlerinin ömrü o denli kısa ki bugünün yanlış dünün bulanık anıları arasında çabucak unutulup gidiyor. Kaygılanmamız gereken genelde eski sorunların yeni biçimleridir:

- * Hizmetler karşılığında ücret almayı kolaylaştıran ve daha gerekli kılan pahalı teknolojilerin artan ölçüde kullanıldığı kütüphanelerde erişim eşitliğini nasıl koruyabiliriz?
- * Kullanıcıların sürekli değişen isteklerini karşılayabilmeleri için personelimizi, kişisel ve mesleki gelişmelerini sürdürmeleri açısından nasıl isteklendirebilir ve gerekli zamanı kendilerine nasıl verebiliriz?
- * Çoğumuz yalnızca bir dil bilir ve bol bol geziler yapabilecek denli iyi ücretler almazken nasıl birden fazla kültürlü (multicultural) insanlar olabiliriz?
- * Disiplinler arasındaki sınırları yolumuzu şaşırmadan nasıl aşabiliriz?
- * Bilgi patlaması ve yüksek öğrenim reformunun sarstığı öğretim üyelerinin öfkelerinin odağı olmaktan nasıl kaçınabiliriz?
- * Ortak değerlerimizin geleneksel simgelerinin yok olduğu (örneğin, kart katalogun kutsallığını düşünün) ve paylaştığımız deneyimlerin sürekli farklılaştığı, parçalanmış bir dünyada bir topluluk yaratmaya nasıl katılabiliriz?

Kütüphaneler bütün bu sorulara yanıt bulamayabilirler; ama bu soruları

hep aklımızda bulundurmalıyız. Anımsamalıyız ki, ne de olsa, yaşadığımız toplumun parçacılarıyız ve bu toplumda tüm sorunlarımızı bulduğumuz gibi, umuyorum ki pek çoğunun çözümünü de buluyoruz.

Haworth Press'in izniyle
Journal of Library Administration, 15 (3/4) 1992, 7-14.s.'dan çevrilmiştir.

Terimler:

İmgeleme : Bir şeyi zihinde canlandırma.

Parametre: Bir denklem katsayılarına giren değişken nicelik.

Paradigma: Aynı bağlam içinde birbirinin yerini alabilecek olan ve güçlü bir karşılık bağıntısı kuran öğelerin oluşturduğu bütün.